

Cuprins

<i>Lista hărților</i>	9
<i>Lista tabelelor și figurilor</i>	11
<i>Mulțumiri</i>	13
Introducere	15
Partea I. Strategie și economie în lumea preindustrială	
Capitolul 1. Ascensiunea lumii occidentale	27
China dinastiei Ming	28
Lumea musulmană	31
Doi marginali: Japonia și Rusia	35
„Miracolul european”	37
Capitolul 2. Aspirația Habsburgilor la supremație: 1519-1659	51
Semnificația și cronologia luptelor	51
Atuuri și slăbiciuni ale blocului habsburgic	60
Comparații internaționale	71
Războiul, finanțele și statul-națiune	83
Capitolul 3. Finanțele, geografia și câștigarea războaielor: 1660-1815	87
„Revoluția financiară”	89
Geopolitica	98
Câștigarea războaielor: 1660-1763	111
Câștigarea războaielor: 1763-1815	122
Partea a II-a. Strategie și economie în epoca industrială	
Capitolul 4. Industrializarea și echilibrul global instabil: 1815-1885	145
Eclipsa lumii neeuropene	149
Marea Britanie ca hegemon?	151
„Puterile mijlocii”	158
Războiul Crimeii și erodarea puterii ruse	167
Statele Unite și Războiul de Secesiune	174
Războaiele pentru unificarea Germaniei	178
Concluzii	185
Capitolul 5. Apariția lumii bipolare și criza „puterilor mijlocii” (I): 1885-1918	187
Echilibrul instabil al forțelor mondiale	190
Poziția puterilor: 1885-1914	194
Alianțele și deplasarea către război: 1890-1914	233
Războiul total și balanțele de putere: 1914-1918	240
Capitolul 6. Lumea bipolară și criza „puterilor mijlocii” (II): 1919-1942	255
Ordinea internațională postbelică	255
Adversarii	268

Franța și Marea Britanie	284
Superputerile din culise	292
Desfășurarea crizei : 1931-1942	303

Partea a III-a. Strategie și economie în prezent și în viitor

Capitolul 7. Stabilitate și schimbare într-o lume bipolară : 1943-1980	315
Aplicarea adecvată a forței copleșitoare	315
Noul peisaj strategic	323
Războiul Rece și Lumea a Treia	336
Scindarea lumii bipolare	354
Balanțele economice schimbătoare : 1950-1980	369
Capitolul 8. Spre secolul XXI	390
Istorie și speculații	390
Echilibristica Chinei	397
Dilema japoneză	406
CEE – potențial și probleme	417
Uniunea Sovietică și „contradicțiile” ei	432
Statele Unite : problema numărului unu aflat într-un declin relativ	453
Epilog	471
<i>Note</i>	475
<i>Bibliografie</i>	555
<i>Postfață</i> (Andrei Miroiu)	591
<i>Index</i>	595

Războiul total și balanțele de putere : 1914-1918

Înainte de a examina Primul Război Mondial în lumina strategiei generale a celor două coalitii și a resurselor militare și industriale disponibile acestora, poate fi util să ne amintim poziția fiecăreia dintre marile puteri în cadrul sistemului internațional din 1914. Statele Unite se aflau pe margine – chiar dacă legăturile lor comerciale și financiare favorabile cu Marea Britanie și Franța aveau să facă imposibil angajamentul lui Wilson de a fi „neutre atât cu gândul, cât și cu fapta”¹⁹³. Japonia a interpretat degajat termenii alianței anglo-japoneze, ocupând posesiunile germane din China și din Pacificul Central ; nici aceasta și nici îndatoririle escortelor sale navale mai departe nu aveau să fie decisive, însă pentru Aliați era evident mult mai bine să aibă Japonia ca prieten decât ca dușman. Din contră, Italia a ales neutralitatea în 1914 și, având în vedere fragilitatea sa militară și socioeconomică, ar fi fost înțelept să își mențină această politică : dacă decizia sa din 1915 de a intra în război *împotriva* Puterilor Centrale a fost o lovitură pentru Austro-Ungaria, nu se prea poate spune că pentru Marea Britanie, Franța și Rusia a fost beneficiul semnificativ la care speraseră diplomații Aliați¹⁹⁴. Într-un mod foarte asemănător, era greu de spus cine beneficia mai mult de pe urma deciziei turcilor de a intra în război de partea Berlinului în noiembrie 1914. Este adevărat, a blocat strâmtoarele și, prin urmare, exporturile de grâu și importurile de arme ale Rusiei ; dar în 1915 avea să fie dificil de transportat grâul rusesc *oriunde* și nu erau suficiente muniții în Vest. În același timp, decizia Turciei a deschis Orientul Apropiat expansiunii franceze și (în special) britanice – deși le-a și distras imperialiștilor din India și de la Whitehall atenția de la frontul de vest¹⁹⁵.

Așadar, pozițiile cu adevărat critice erau cele ocupate de cei „cinci mari” din Europa. În această etapă este nefiresc să tratăm Austro-Ungaria ca pe o entitate complet separată de Germania, deoarece, deși țelurile Vienei erau adesea în dezacord cu cele ale Berlinului în multe aspecte, ea putea să intre în război ori să mențină pacea – și probabil putea supraviețui ca mare putere cvasiindependentă – doar la comanda puternicului său aliat¹⁹⁶. Combinația austro-germană era formidabilă. Armatele lor din prima linie erau considerabil mai mici decât cele ale francezilor sau rușilor, însă operau pe linii interne eficiente și puteau fi suplimentate cu un număr foarte mare de recruți. Așa cum se poate vedea din tabelul 22 de mai jos, se bucurau și de o superioritate considerabilă în ce privește forța industrială și tehnologică față de Dubla Alianță.

Poziția Franței și Rusiei era, desigur, exact opusă. Separate una de alta de mai bine de jumătate din Europa, Franței și Rusiei avea să le fie (cel puțin) greu să își coordoneze strategiile militare. Și, cu toate că păreau să dețină conducerea detașat în ce privește forța armatei la izbucnirea războiului, aceasta a fost diminuată, în primul rând, de folosirea inteligentă de către germani a rezerviștilor instruiți în luptele din prima linie, iar în al doilea rând, după ofensivele franco-ruse nechibzuite din toamna anului 1914. Acum, când victoria nu mai putea fi ușoară, era din ce în ce mai probabil că se va îndrepta către cel mai puternic ; iar indicii industriali nu erau încurajatori. Dacă francezii și rușii s-ar fi implicat singuri într-un război îndelungat, „total” împotriva Puterilor Centrale, este dificil de conceput o victorie a lor.

Tabelul 22. Comparații industriale/tehnologice între alianțele din 1914 (preluate din tabelele 15-18, supra)

	Germania/ Austro- Ungaria	Franța/Rusia	+	Marea Britanie	
Procentele din producția industrială mondială (1913)	19,2%	14,3%	+	13,6%	= 27,9%
Consumul de energie (1913), milioane de tone echivalent cărbune	236,4	116,8	+	195,0	= 311,8
Producția de oțel (1913) în milioane de tone	20,2	9,4	+	7,7	= 17,1
Potențialul industrial total (Regatul Unit în 1900 = 100)	178,4	133,9	+	127,2	= 261,1

Dar decizia germanilor de a lansa o lovitură preventivă asupra Franței prin Belgia le-a oferit un avantaj intervenționistilor britanici¹⁹⁷. Indiferent dacă a fost din motivele tradiționale ale „balanței de putere” sau pentru a apăra „biata Belgie mică”, decizia britanicilor de a declara război Germaniei a fost critică, deși armata britanică, mică și cu serviciu de lungă durată, putea afecta echilibrul militar general doar marginal – cel puțin până când această forță s-ar fi transformat într-o mare armată de recruți pe liniile continentale. Însă, din moment ce războiul avea într-adevăr să dureze mai mult de câteva luni, avantajele britanicilor erau considerabile. Marina britanică putea să neutralizeze flota germană și să impună o blocadă asupra Puterilor Centrale – ceea ce nu le-ar fi îngenucheat, dar le-ar fi împiedicat accesul la sursele de aprovizionare din afara Europei continentale. În același timp, asigura accesul liber la surse de aprovizionare pentru Puterile Aliate (exceptând situația în care erau întrerupte de campania submarinelor U-boot); iar la acest avantaj contribuia și faptul că Marea Britanie era o țară comercială atât de bogată, cu legături extinse pe tot globul și cu imense investiții peste ocean, dintre care cel puțin unele puteau fi lichidate pentru a plăti achizițiile în dolari. Din punct de vedere diplomatic, aceste legături peste mări însemnau că decizia britanicilor de a interveni a influențat acțiunea Japoniei în Extremul Orient, declarația de neutralitate a Italiei (și schimbarea ulterioară a direcției) și atitudinea în general binevoitoare a Statelor Unite. Cum era și firesc, mai mult sprijin direct de peste mări a fost acordat de dominiioanele suverane și de India, ale cărei trupe au pătruns rapid în imperiul colonial al Germaniei și apoi au luptat împotriva Turciei.

În plus, resursele industriale și financiare încă imense ale Marii Britanii puteau fi utilizate în Europa, atât prin contractarea unor împrumuturi, cât și prin trimiterea de muniții către Franța, Belgia, Rusia și Italia și prin aprovizionarea și remunerarea marii armate, pentru ca aceasta să fie folosită de Haig pe frontul de vest. Indicii economici din tabelul 22 arată importanța intervenției britanice în termeni de putere.

În mod cert, aceasta însemna mai curând o superioritate semnificativă decât una copleșitoare a materialului posedat de Aliați, iar adăugarea Italiei în 1915 nu înclina prea mult în plus balanța în favoarea lor. Și totuși, dacă victoria într-un război prelungit al marilor puteri se îndrepta de obicei către coaliția cu cea mai mare bază productivă, apare

întrebarea evidentă privind motivul pentru care Aliații nu reușeau să domine nici chiar după doi sau trei ani de luptă – iar în 1917 erau chiar în pericol de a pierde – și de ce au considerat ei vital atunci să obțină intrarea Statelor Unite în conflict.

O parte a răspunsului trebuie să fie că domeniile în care erau puternici Aliații nu prea puteau determina o victorie rapidă sau decisivă asupra Puterilor Centrale. Imperiul colonial german în 1914 era atât de ne semnificativ din punct de vedere economic încât (în afară de fosfații din Nauru) pierderea sa însemna foarte puțin. Eliminarea comerțului german peste mări a adus cu siguranță mai multe prejudicii, însă nu în măsura în care și-au imaginat adepții britanici ai „influenței puterii maritime”; deoarece exporturile germane erau redistribuite pentru producția de război, blocul Puterilor Centrale era aproape independent din punct de vedere economic în privința produselor alimentare cu condiția să își mențină sistemul de transport, cuceririle militare (de exemplu, minereurile luxemburghize, grâul și petrolul românești) anulau o mare parte din penuria de materii prime, iar alte provizii veneau prin țările vecine neutre. Blocada maritimă a avut efect, însă doar aplicată în coroborare cu presiuni militare pe toate fronturile și chiar și atunci a funcționat foarte lent. În sfârșit, cealaltă armă tradițională din arsenalul britanic, operațiunile periferice pe liniile Războiului Peninsular din 1808-1814, nu putea fi folosită împotriva coastei germane, din moment ce apărarea sa pe uscat și pe mare era impresionantă; iar când a fost folosită împotriva unor puteri mai slabe – la Gallipoli, de exemplu, sau la Salonic –, eșecurile operaționale ale Aliaților și armele mai noi (câmpurile de mine, bateriile de artilerie cu tragere rapidă de pe țarm) ale armatei aflate în defensivă au anihilat impactul sperat. Ca și în al Doilea Război Mondial, fiecare căutare a punctului sensibil al coaliției inamice îndepărta trupele Aliaților de lupta din Franța¹⁹⁸.

Aceleași observații se pot face și privitor la copleșitoarea superioritate navală a Aliaților. Geografia Mării Nordului și a Mării Mediterane însemna că principalele linii de comunicație ale Aliaților erau în siguranță *fără* ca ei să trebuiască să caute vasele inamicilor în zona porturilor sau să organizeze blocade riscant de aproape de țarmurile lor. Dimpotrivă, era de datoria flotelor germană și austro-ungară să le provoace pe cele anglo-franceze dacă voiau să obțină „supremația pe mare”; fiindcă, dacă rămăneau în port, erau inutile. Și totuși, nici una din marinele Puterilor Centrale nu dorea să își trimită flotele de război practic într-o misiune sinucigașă împotriva unor forțe mult superioare. Astfel, cele câteva ciocniri navale de suprafață care au avut loc au fost confruntări întâmplătoare (de exemplu, Dogger Bank, Iutlanda) și au fost importante din punct de vedere strategic doar în măsura în care au confirmat controlarea de către Aliați a rutelor maritime. Șansele unor confruntări ulterioare au fost diminuate de amenințarea ridicată asupra navelor de război reprezentată de mine, submarine și avioane sau zepeline de recunoaștere, care îi făceau pe comandanții fiecărei tabere să se ferească, din ce în ce mai prudent, să își trimită flotele în larg, cu excepția situației în care se știa că navele inamice se apropie de țarmul propriu (o situație extrem de improbabilă). Având în vedere această neputință în războiul de suprafață, Puterile Centrale au recurs treptat la atacurile cu submarine U-boot asupra vaselor comerciale aliate, ceea ce a reprezentat o amenințare mult mai serioasă; dar, prin însăși natura sa, o campanie cu submarine împotriva comerțului era o treabă lentă, laborioasă, al cărei succes real putea fi măsurat doar comparând tonajul navelor comerciale pierdute cu tonajul celor lansate în șantierul naval ale aliaților – iar apoi cu numărul de submarine U-boot distruse. Nu era o formă de război care să promită victorii rapide¹⁹⁹.

Un al doilea motiv pentru neputința relativă a superiorității numerice și industriale a Alianțelor consta în însăși natura eforturilor militare. Când fiecare tabără avea milioane de trupe întinse de-a lungul a sute de kilometri, era greu (iar în Europa de Vest imposibil) de obținut o singură victorie decisivă în maniera celor de la Jena sau Sadová; chiar și „o mare lovitură” plănuită metodic și pregătită cu luni înainte se dezintegra de obicei în sute de acțiuni la scară mică pe câmpul de luptă și era de obicei însoțită de o întrerupere aproape totală a comunicațiilor. Deși linia întâi putea oscila înainte și înapoi în anumite secțiuni, absența mijloacelor de a realiza o pătrundere reală permitea fiecărei tabere să se mobilizeze și să aducă rezerve, noi stocuri de proiectile, sârmă ghimpată și artilerie la timp pentru următoarea ciocnire care ducea tot într-un punct mort. Mult timp după începerea războiului, nici o armată nu a fost în stare să descopere cum să forțeze apărarea inamicului care se întindea de obicei *pe câțiva kilometri*, fără a se expune contraatacului nimicitor sau fără ca terenul să fie atât de plin de gropi din cauza bombardamentelor anterioare, încât să le fie dificil să avanseze. Nici chiar atunci când un asalt trecea de primele câteva linii de tranșee inamice, nu existau echipamente speciale pentru a exploata acest avantaj; liniile feroviare erau la kilometri distanță în spate, cavaleria era prea vulnerabilă (și depindea de proviziile de nutreț), infanteriștii împovărați nu se puteau deplasa prea departe, iar categoria vitală a artileriei era restricționată de convoiul interminabil de căruțe cu provizii²⁰⁰.

La această dificultate generală de a obține o victorie ușoară pe câmpul de luptă se mai adăuga și faptul că Germania beneficia de două avantaje mai speciale. Primul era că prin înaintările copleșitoare în Franța și Belgia din august/septembrie 1914 ocupase teren la altitudini mai mari, de unde se putea vedea linia frontului de vest. Din acel moment, cu rare excepții, precum cea de la Verdun, a rămas în defensivă în vest, forțând armatele anglo-franceze să atace în condiții nefavorabile și cu forțe care, deși superioare numeric, nu erau suficiente pentru a compensa acest dezavantaj de bază. În al doilea rând, beneficiile geografice ale poziției Germaniei, cu mijloace interne de comunicație bune între est și vest, au compensat într-o oarecare măsură „încercuirea” sa de către aliați, permițându-le unor generali precum Falkenhayn și Ludendorff să transfere diviziile de pe un front pe altul și, la un moment dat, să trimită o întreagă armată care a traversat Europa Centrală într-o săptămână²⁰¹.

În consecință, în 1914, chiar în momentul când cea mai mare parte a armatei ataca în vest, Statul-Major prusac redistribuia agitat două corpuri de armată pentru a-și consolida frontul de est, expus. Această acțiune nu a fost o lovitură fatală în atacul spre vest, care oricum era nesigur din punct de vedere logistic²⁰²; și i-a ajutat într-adevăr pe germani să contracareze prematura ofensivă rusă în Prusia Orientală, lansând o operațiune în jurul Lacurilor Mazuriene. Atunci când lupta sângeroasă de la Ypres din noiembrie 1914 l-a convins pe Falkenhayn că era imposibil să obțină o victorie ușoară în vest, încă opt divizii germane au fost transferate la comanda estică. Din moment ce forțele austro-ungare suferiseră o înfrângere umiltoare în campania siberiană și nerealistul plan XVII al Franței din 1914 se înțepenise în Lorena cu pierderi de peste 600 000 de soldați, se părea că doar în ținuturile deschise ale Galiției și Poloniei ruse se putea face o breșă – deși nu era deloc clar dacă aceasta avea să fie o repetare a victoriei ruse asupra Austro-Ungariei de la Lemberg sau o repetare a victoriei germanilor de la Tannenberg/Lacurile Mazuriene. În timp ce armatele anglo-franceze luptau în vest, în 1915 (când francezii au mai pierdut 1,5 milioane de soldați, iar britanicii 300 000), germanii se pregăteau pentru o serie de

lovituri ambițioase de-a lungul frontului de răsărit, în parte pentru a-i salva pe austro-ungarii asediați în Carpați, dar mai cu seamă pentru a distruge armata rusă. De fapt, aceasta din urmă era atât de mare și mereu în creștere, încât distrugerea sa era imposibilă; dar până la sfârșitul anului 1915 rușii suferiseră o serie de lovituri devastatoare provocate de germanii superiori din punct de vedere tactic și logistic și fuseseră alungați din Lituania, Polonia și Galiția. În sud, forțelor austriece li se alăturaseră întăririle germane și oportuniștii bulgari, invadând în cele din urmă Serbia. Nimic din ce au încercat Aliații din Vest în 1915 nu i-a ajutat cu adevărat pe ruși și nici nu a părut să afecteze blocul fortificat al Puterilor Centrale – nici campania de la Gallipoli, gestionată greșit din punct de vedere operațional, nici debarcarea zadarnică la Salonic, nici atragerea Italiei în război²⁰³.

În 1916, nechibzuita inversare a strategiei germane de către Falkenhayn – prin transferarea unităților spre vest cu scopul de a-i lovi mortal pe francezi prin asalturi repetate la Verdun – nu a făcut decât să confirme corectitudinea vechii politici. În timp ce un număr mare de divizii germane erau distruse în campania de la Verdun, rușii au reușit să își organizeze ultima mare ofensivă sub generalul Brusilov în est, în iunie 1916, împingând dezorganizata armată habsburgică înapoi în munții Carpați și amenințând să o nimicească. Aproape în același timp, armata britanicilor condusă de Haig și-a lansat masiva ofensivă în Somme, exercitând luni de zile presiuni asupra culmilor germane bine păzite. De îndată ce aceste operațiuni combinate ale Aliaților conduseseră la epuizarea campaniei de la Verdun (și înlocuirea lui Falkenhayn cu Hindenburg și Ludendorff la sfârșitul lunii august 1916), poziția strategică germană s-a îmbunătățit. Pierderile germane la Somme au fost grele, însă mai mici decât ale lui Haig; iar adoptarea unei atitudini defensive în vest le-a permis încă o dată germanilor să transfere trupe spre est, întărind forțele austro-ungare, apoi invadând România și ulterior ajutându-i pe bulgari în sud²⁰⁴.

În afară de aceste avantaje ale Germaniei constând în liniile interne, căile ferate eficiente și pozițiile defensive bune, a existat și chestiunea asociată a *sincronizării*. Resursele totale mai numeroase deținute de Aliați nu au putut fi mobilizate imediat în 1914 pentru a obține victoria. Administrația armatei ruse putea recruta întotdeauna valuri proaspete de soldați pentru a compensa pierderile repetate de pe câmpul de luptă, dar nu avea nici armele și nici personalul necesare pentru a extinde această forță dincolo de o anumită limită. În vest, abia în 1916 armata lui Haig a totalizat mai mult de un milion de oameni și chiar și atunci britanicii au fost tentați să își distragă trupele în campanii din afara Europei, reducând astfel potențialele presiuni asupra Germaniei. Aceasta însemna că, în primii doi ani de conflict, Rusia și Franța au fost cele care au purtat pe umeri povara cea mai grea de a împiedica mecanismul militar german. Fiecare din ele luptase magnific, dar la începutul anului 1917 tensiunea își spunea cuvântul; campania de la Verdun adusese armata franceză aproape de limită, așa cum au demonstrat-o asalturile pripite ale lui Nivelle în 1917; și, cu toate că ofensiva lui Brusilov distrusese practic armata habsburgică din perspectiva forței de luptă, nu provocase nici un prejudiciu Germaniei în sine; dimpotrivă, solicitase și mai mult căile ferate, proviziile de alimente și finanțele statului rus, epuizând totodată și o mare parte a efectivelor rusești instruite. În timp ce noile armate ale lui Haig compensau pentru extenuarea din ce în ce mai mare a francezilor, ele nu prevesteau o victorie a Aliaților în vest; și, chiar dacă își irosea forțele în ofensive frontale, Germania tot putea să le susțină pe ale sale în Flandra,

implicându-se în același timp și în alte acțiuni zdrobitoare în est. În sfârșit, la sud de Alpi nu se putea aștepta nici un ajutor; acolo, italienii cereau acum disperată asistență.

Acest șablon al sacrificiilor militare, mai numeroase ca niciodată, făcute de fiecare tabără, a fost, inevitabil, egalat și în sfera financiar-industrială – însă (cel puțin până în 1917) cu aceleași rezultate paralizante. S-au spus multe, în studii recente, despre modul în care Primul Război Mondial a galvanizat economiile naționale, aducând pentru prima dată industriei moderne în multe regiuni și conducând la creșteri surprinzătoare în producția de armamente²⁰⁵. Și totuși, reflectând asupra acestui fapt, nu este deloc surprinzător. Din cauza lamentărilor liberalilor și ale altora în privința costurilor cursei înarmării înainte de 1914, doar o proporție foarte mică (puțin peste 4% în medie) din venitul național era alocat armamentelor. Când apariția „războiului total” a produs creșterea acestei cifre la 25% sau 33% – altfel spus, când guvernele implicate în război au preluat comanda decisivă asupra industriei, forței de muncă și finanțelor –, era inevitabil ca producția de armament să ia avânt. Și, din moment ce generalii *fiecărei* armate se plâneau cu amărăciune la sfârșitul anului 1914 și începutul lui 1915 de „un deficit de proiectile” acut, a fost de asemenea inevitabil faptul că politicienii, temându-se de efectele unui astfel de impas, s-au aliat cu afaceriștii și muncitorii pentru a produce bunurile dorite²⁰⁶. Având în vedere puterile statului birocratic modern de a lansa împrumuturi și de a crește impozitele, nu mai existau impedimentele fiscale în susținerea unui război îndelungat care paralizaseră statele secolului al XVIII-lea. În mod inevitabil, atunci, după o perioadă de reajustare la aceste noi condiții, producția de armament a luat avânt în toate țările.

Prin urmare, este important să ne întrebăm unde au manifestat puncte slabe economiile pe timp de război ale diverșilor combatanți, din moment ce era cel mai probabil ca aceasta să ducă la colaps, cu excepția situației în care aliații mai bine înzestrați ofereau ajutor. În această privință, nu vom acorda mult spațiu evaluării celor mai slabe dintre marile puteri, Austro-Ungaria și Italia, din moment ce este clar că prima, deși rezistând remarcabil de bine în campaniile sale îndelungate (în special pe frontul italian), ar fi fost învinsă în războiul cu Rusia dacă nu ar fi fost intervențiile militare repetate ale Germaniei care au transformat Imperiul Habsburgic mai mult ca oricând într-un satelit al Berlinului²⁰⁷; în timp ce Italia, care nu a avut nevoie nicăieri de un asemenea grad de asistență militară directă până la dezastrul de la Caporetto, era din ce în ce mai dependentă de aliații săi mai bogați și mai puternici pentru provizii vitale de alimente, cărbune și materii prime, pentru transportul maritim și pentru împrumuturile de 2,96 miliarde de dolari cu care să poată plăti pentru muniții și alte produse²⁰⁸. „Victoria” sa finală din 1918, ca și înfrângerea și disoluția, în cele din urmă, ale Imperiului Habsburgic, au depins în esență de acțiunile și deciziile luate în alte părți.

S-a afirmat²⁰⁹ că în 1917 Italia, Austro-Ungaria și Rusia intraseră în cursa spre colaps. Faptul că Rusia trebuia de fapt să fie prima care urma să se prăbușească era cauzat, în mare parte, de probleme de care Roma și Viena au fost scutite; prima: a fost expusă, de-a lungul a sute de kilometri de graniță, atacurilor dure ale armatei germane, mai eficiente; a doua: în august 1914 și, desigur, după intrarea Turciei în război a fost strategic izolată și astfel nu a putut niciodată să primească un ajutor militar sau economic din partea Alianților îndeajuns de mare pentru a susține imensele eforturi ale mecanismului său de luptă. Când Rusia, asemenea celorlalți combatanți, a aflat că își epuiza stocurile de muniție de zece ori mai repede decât era estimat înainte de război, a trebuit să își